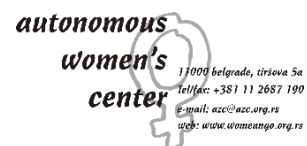

Справување со насилство врз жените и семејно насилство во Западен Балкан за време и по здравствената криза со КОВИД-19

* * *

Препораки до Влади, донатори и граѓански организации

Јули 2020

Содржина

Вовед	3
1. Предлог посткризни мерки и следни чекори за заштита на жени и деца жртви на насилство и семејно насилство по здравствената криза прдизвикана од КОВИД - 19	8
2. Преглед на акциите и чекорите за заштита на жените и децата жртви на семејно насилство преземени од Владата и надлежните институции	14
3. Активности на женските граѓански организации за заштита на жените и децата од семејно насилство за време на кризата COVID-19	21

Вовед

Повеќето влади на Западен Балкан прогласија вонредна состојба или природна катастрофа во нивните земји, кратко време откако беше прогласена за пандемија на 11 март 2020 година поради состојбата со КОВИД-19. До крајот на март 2020 година, сите балкански земји имаа некаква форма на вонредна состојба, полициски час, список на мерки и насоки за самоизолација, мерки за карантин, како и разни санкции доколку не се почитуваат овие ограничувања.

Во Република Северна Македонија, Владата прогласи вонредна состојба на 18 март 2020 година за целата земја со цел да се спречи ширењето на КОВИД-19. За време на вонредната состојба, владата на Р. Северна Македонија одржа 70 седници на кои беа донесени нови одлуки и мерки за справување со пандемијата¹. Донесените мерки имаат за цел да ја ублажат здравствената, социјалната и економската криза, која може да се продлабочи како последица на вонредната состојба. Сепак, **особено ранлива категорија која беше целосно исклучена од мерките и препораките беа жртвите на семејно насилство, т.е. жени и деца кои се под зголемен ризик од семејно насилство.** Во првиот месец на вонредна состојба (март 2020), не се забележа зголемување на пријавувањето на инциденти во семејно насилство. Поради физичкото присуство на сторителите, жените не беа во можност да се јават во линиите за помош и поддршка или да го пријават насилството. Многу жени се плашеа да побараат здравствена заштита и медицинска помош поради ризик од инфекција со КОВИД-19. Многу жени не сакаат да ја напуштат насилната средина и да бидат сместени во центри за жртви на семејно насилство и засолништа поради страв од инфекција со КОВИД-19. Жените се плашеа да го пријават насилството и да го напуштат домот поради страв од губење на работното место (доколку се вработени) по престанокот на владините мерки или ако се невработени, постои страв од ниски можности за вработување и постигнување економска независност по крајот на вонредната состојба поради очекуваната економска криза. Понатаму, центрите за социјална помош беа функционални со скратено работно време и работа од дома, што значи дека тие обезбедија само телефонско советување. Освен известувањето од Министерството за труд и социјална политика (МТСП)² упатено до жртвите на насилство врз жени и семејно насилство во кое се наведени телефонските линии за пријавување насилство, не е изречена ниту предложена ниту една итна мерка за оваа особено ранлива категорија граѓанки.

Во Србија, вонредната состојба беше прогласена на 15-ти март 2020 година. Институциите ја намалија својата работа на минимум. Министерството за внатрешни

¹ Влада на Р. Северна Македонија, <https://koronavirus.gov.mk/merki>

² Министерство за труд и социјална политика на Р. Северна Македонија, [линк](#) на Македонски јазик

работи³ и Владиното координативно тело за родова еднаквост⁴ известија за намалување на бројот на пријави за насилство врз жени добиени од државните институции. Министерството за правда ги објави податоците за контакт на услугите за поддршка на женските граѓански организации на нивната веб-страница ([Искључи насилје](#)). Женските граѓански организации (ЖГО) забележаа зголемување на бројот на примени повици и пораки, пред сè затоа што релевантните институции не им беа достапни или им даваа недоволни информации. Во два случаи пријавени во ЖГО⁵, жените кои се обиделе да пријават насилство во полиција, добиле парична казна за кршење на полицискиот час (50 евра). Во повеќето повици, жените пријавувале во ЖГО разни форми на психолошко насилство, со пораст на економското насилство, особено неплаќање издршка на детето. Голем број повици до СОС-линијата за психолошко-социјална поддршка и до линијата за бесплатна правна помош се однесуваа на проблеми поврзани со контакти на децата со другиот родител за време на вонредна состојба, па дури и случаи во кои едниот родител го чувал детето и покрај судската одлука. Оние жени кои пријавиле насилство во надлежните институции, веруваат дека не добиле соодветна заштита - затоа што насилниците добиле само вербални предупредувања. Според истражувањето спроведено од SeConS⁶, околу 200.000 луѓе во Србија или 8% од вработените (вклучувајќи ги и неформално вработените и самовработените) останаа без работа за време на здравствената криза. Истата анкета ги потврди грижите на ЖГО⁷ изразени на почетокот на вонредната состојба, дека најголемиот товар, но и најголемиот ризик за време на кризата КОВИД-19 го носеле жените: тие сочинуваат дури 86% од вработените “на првата линија на инфекција”. Зголемемиот обем на работа во домаќинството и грижата за членовите на семејството, исто така, е обврска на жените (во 70% од домаќинствата), кои ги извршуваа овие работи претежно дури и пред кризата.

Црна Гора не прогласи вонредна состојба, но вовеле полициски час на 31 март 2020 година. Министерот за здравство формираше Национално координативно тело за инфективни болести (НКТ), задолжено за преземање соодветни мерки и активности за заштита на црногорските граѓани од ширење на новата епидемија на коронавирус. Првичните државни мерки беа контроверзни во врска со кршењето на Законот за заштита на личните податоци. Имено, црногорската Влада одлучи да ги објави имињата на луѓето кои беа под медицински надзор или се во рамките на мерките на самоизолација, па дури и ги охрабри граѓаните да ги пријават оние што ги кршат мерките за самоизолација. Ваквата контроверзна одлука предизвика реакција на организациите за човекови права, кои побараа од Владата да се откаже од оваа практика и да го заштити правото на приватност

³ Повеќе информации на овој [линк](#)

⁴ Повеќе информации на овој [линк](#)

⁵ Повеќе информации на овој [линк](#)

⁶ Повеќе информации на овој [линк](#)

⁷ Повеќе информации на овој [линк](#)

на граѓаните⁸. Ситуацијата предизвика висок ризик од насилство врз жените, што е потврдено со зголемениот број на пријави до ЖГО во март и април⁹. Државните институции, односно полицијата пријави ист број пријави како и обично. Имаше и други проблеми поврзани со мерките КОВИД-19. Многу од корисничките на услугите на ЖГО останаа без работа и се соочуваа со многу тешка економска состојба. Повеќето од нив не ги исполнуваа условите за социјална поддршка, бидејќи беа вработени до почетокот на анти-корона мерките на Владата. Анти-корона мерките воведени од Владата доведоа до намалена работна сила во сите економски сектори и предизвикаа губење на работни места. Повеќе од 40% од компаниите во Црна Гора престанаа да работат, 35% од компаниите работеа делумно, додека 23% од нив беа целосно оперативни, од кои 13% организираа работа од дома¹⁰. На 20 април 2020 година, во евиденцијата на Бирото за вработување имало над 38.000 невработени граѓани, што е скоро три илјади или 8% повеќе отколку на 31 март годинава¹¹. Не се достапни родово разделени податоци. На 24 мај, по 28 дена по ред, без нови случаи на инфекција со КОВИД-19, т.е. два периоди на инкубација, Црна Гора стана првата земја „без корона“ во Европа¹². На почетокот на јуни, црногорската влада објави крај на епидемијата на КОВИД-19 на нејзина територија, ги отвори своите граници кон 130 земји со помалку од 25 активни случаи на 100.000 жители и ги укина повеќето мерки преземени за да се спречи ширењето на КОВИД-19. Како и да е, набргу потоа започна вториот бран епидемија, така што на почетокот на јули беше воведен новиот сет од повеќе од 60 мерки¹³, што предизвика блокирање на цели градови на северот на Црна Гора кои беа сериозно погодени од болеста. Повторно, никакви специфични мерки или упатства не беа поврзани со итна помош и укажана помош на најранливите групи жени и деца, жртви на насилство врз жени и семејно насилство.

На 16 март 2020 година, Владата на Косово воведо ограничувања на движењето поради пандемијата КОВИД-19. Според Victims' Advocates (Застапници за жртви), бројот на пријавени случаи останал сличен на минатите месеци, но полицијата забележала зголемување во споредба со истиот период од 2019 година. Организациите за заштита на правата на жените кои работат со случаи на семејно насилство стравуваат дека мерките

⁸ Соопштение за невладината организација Акција за човекови права Акција за човекови права (HRA) на 23.03.2020 година, на: <http://www.hraction.org/2020/03/23/government-to-stop-publishing-personal-data-of-citizens-in-isolation/?lang=en> Белгискиот магизив Ле Вив објави статија со мислење на г-ѓа Сесил де Тервангне, професор по право на универзитетот Намур во Белгија, специјализирана за заштита на податоците. Таа истакна дека објавувањето лични податоци на граѓаните во изолација е непотребна и непропорционална мерка, што може да има долгорочни негативни ефекти врз заштитата на приватноста на црногорските граѓани заразени“, 07.04.2020, повеќе информации на овој [линк](#)

⁹ Повеќе информации на овој [линк](#)

¹⁰ Анкета спроведена од Сојузот на работодавачи на Црна Гора (МЕФ), со техничка поддршка на Меѓународната организација на трудот (МОТ) и во партнерство со Европската банка за обнова и развој (ЕБОР), меѓу црногорските бизнисмени за проценка на влијанието на КОВИД -19 пандемија на деловно работење во Црна Гора, http://poslodavci.org/site/assets/files/2908/upcg_uticaј_covid-19_istravanje.pdf

¹¹ Биро за вработување на Црна Гора, <http://www.zzzcg.me/>

¹² Повеќе информации на овој [линк](#)

¹³ Влада на Црна Гора, http://www.gov.me/en/homepage/measure_and_recommendations/

за изолација заедно со контролата врз движењето на жртвите од страна на членовите на семејството може да спречат многу жени да пријават насилство или да пристапат до помош. Пандемијата, исто така, влијаеше на жените од економски аспект, дополнително нарушувајќи ја нивната независност. Финансиската криза ги уништи и ослабе социјалните права на жените и ги влоши половите нееднаквости, што може да придонесе за поголема ранливост и насилство во иднина. Во меѓувреме, државните институции ја намалија својата работа во месеците март, април и мај 2020. Центрите за социјална работа (ЦСР), одговорни за поддршка на лица кои претрпеле насилство, имаа многу ограничени функции. Жените и децата кои беа сместени во засолништа за жртви на насилство не добиваат многу услуги како што е интегрирано управување со случај и психолошко советување, поради ограничено движење на сите граѓани. Исто така, засолништата немаат услови за онлајн советување од аспект на искуство и вештини кај вработените, поради што ни оваа услуга не беше достапна. Засолништата редовно се дезинфицираат и располагаат со средства за дезинфекција и заштитни ракавици, кои се обезбедени од општините. Граѓанските организации обезбедија помош во форма на производи за лична хигиена, храна и облека, додека организацијата на UN Women обезбеди компјутер и телевизори, и сето тоа беше донирано во засолништата за жртви на насилство. Вработените во засолништата побараа од полицијата да ги тестира жените и децата пред да се сместат или донесат во засолништата, за да се заштити персоналот и другите жртви кои се веќе сместени. Исто така, се воспоставија и засолништа од привремен вид за лица кои страдаат од насилство и се процес на тестирање од КОВИД-19, или пак се позитивни на КОВИД-19, каде тие престојуваат во периодот на изолација, а овие привремени засолништа беа обезбедени од Агенцијата за родова еднаквост во соработка со Министерството за здравство и Министерството за внатрешни работи на Косово.

Во Албанија епидемиолошката состојба во земјата беше прогласена на 11 март 2020 година (Налог на Министерството за здравство и социјална заштита бр. 156/2 од 11 март 2020 година). На истиот ден (11 март 2020 година) Светската здравствена организација (СЗО) го прогласи КОВИД-19 за глобална пандемија. Владата на Албанија прогласи „Природна катастрофа“ на 24 март 2020 година поради ситуацијата создадена од КОВИД-19, со Одлука на Советот на министри бр. 243/2020 „За прогласување на состојба на природна катастрофа“. Министерството за здравство на Албанија одржуваше дневни прес-конференции за епидемијата на КОВИД-19 и секојдневно објавуваше информации на веб-страницата на Министерството. Според Министерството за финансии и економија, првата фаза на пандемијата ја чинеше економијата 16 милиони евра од даночни приходи¹⁴. Најпогодени сектори беа туризмот, транспортот и трговијата и 50.000 работни места беа изгубени поради кризата¹⁵. Албанија разви низа телевизиски курсеви за учениците од основно и средно ниво што се емитуваа на националните ТВ-каналите. Учењето од далечина

¹⁴ Повеќе информации на албански јазик на овој [линк](#)

¹⁵ Документот е достапен на албански јазик на овој [линк](#)

исто така беше достапно преку онлајн платформи како што се Google Classroom, Zoom и Edmodo, и беше организирано на ниво на секое училиште. Мерките за невработеност беа вклучени во првиот економски пакет, а надоместоците за невработеност беа двојно зголемени за време на пандемијата. Лицата кои примаат социјална помош добија двојно поголема сума за време на пандемијата. Во Албанија, строгите мерки за спречување на КОВИД-19 влијае на загрозените групи како што се жени кои самостојно се грижат за семејството и рурални жени, особено во оддалечените области. Приоритетите и одлуките за законите и политиките се променија во текот на последните месеци. Она што беше исклучително важно беше дека жените жртви на насилство и семејно насилство не беа во можност да го напуштат насилникот поради кризните мерки и мораа да останат со него под ризик од дополнително насилство. Владата на Албанија донесе различни одлуки и регулативи во периодот на кризата и истите се споменати во понатамошниот текст од овој документ.

Во *Босна и Херцеговина*, на 17 март 2020 година, на предлог на Министерството за безбедност, Советот на министри на Босна и Херцеговина донесе одлука за прогласување состојба на природна или друга катастрофа во Босна и Херцеговина, поради закана од појава на болеста КОВИД - 19 предизвикани од КОВИД-19. Владата на Федерацијата БиХ прогласи состојба на природна катастрофа на 16 март 2020 година, а парламентот на Република Српска прогласи вонредна состојба на 28 март 2020 година. По овој непосреден одговор, и владите на ентитетите и власта на округот Брчко одржаа бројни сесии и воведоа над 150 мерки во врска со спречување на ширењето на КОВИД-19 и справување со последиците¹⁶, **без конкретни мерки или упатства поврзани со итна поддршка и помош дадена на најранливите групи жени и деца, поточно жртви на насилство врз жени и семејно насилство.** Институциите кои пружаат заштита од насилство (полиција, центри за социјална работа, здравствени центри, судски институции, образовни институции) ја намалија својата работа за време на вонредна состојба, предизвикувајќи многу општи услуги да бидат ограничени или достапни за жени и деца изложени на насилство.

¹⁶ Повеќе информации на босански јазик на овој [линк](#)

1. Предлог посткризни мерки и следни чекори за заштита на жени и деца жртви на насилство и семејно насилство по здравствената криза предизвикана од КОВИД - 19

Специфичните околности на кризата КОВИД-19 значително ги зголемија ризиците од насилството врз жени и деца, правејќи ги домовите небезбедни за оние кои се соочуваат со семејно насилство, а се ранливи на различни форми на насилство, и предизвикаа многу тешки и а понекогаш и фатални последици како што се: зголемен број на пријавени случаи на семејно насилство, зголемен број жени и деца кои страдаат од семејно насилство и имаат потреба од засолниште и безбедно домување, феминициди, и губење на работни места и приходи претежно за жени кои имаат потреба од финансиска помош и вработување. Зголемен број на случаи на семејно насилство се евидентираа во официјални записи на институции¹⁷ и во извештаите на ЖГО¹⁸ и се достапни во студиите за ефектите од пандемијата на КОВИД-19 на пазарот на трудот¹⁹. Последиците и понатаму се множат бидејќи пандемијата не стивнува.

Затоа, донесувањето на пост-кризни мерки и чекори е клучно за оваа особено ранлива категорија жени и деца жртви на семејно насилство. Предложените мерки се во согласност со Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство, ратификувана во повеќето земји на Западен Балкан, и затоа требаше да бидат веќе во сила пред да се појави пандемијата. Следните предложени мерки и чекори мора да се спроведат што е можно поскоро и мора да се спроведуваат тековно, како трајни и одржливи програми.

1.1 Мерки за информирање за пријавување на насилство врз жени и семејно насилство и достапни услуги, пријавени случаи и статистика

- **Националните и локалните телевизии, како и другите видови медиуми, треба редовно да ги објавуваат телефонските броеви за известување и помош при семејно насилство и насилство врз деца, за сите градови во земјата каде што постојат вакви услуги и центри за социјална работа.** Одговорното министерство/ институција треба да подготви информативно видео/GIF/порака со информации што треба да се емитуваат на сите национални и локални телевизии во ударни термини. Сите медиуми треба да објават веб-банери со информации на нивните веб-страници. Информативното видео и веб-банерите мора да бидат преведени на сите јазици на заедниците во земјата, како и прилагодени за лица со сензорна попреченост.

¹⁷ Министерство за внатрешни работи на Р. Северна Македонија, [линк](#)

¹⁸ Извештај на АЖЦ за дадени услуги во текот на пандемијата, [линк](#)

¹⁹ Резиме на студијата за ефектите од пандемијата на коронавирусите и вонредната состојба во Србија врз вработувањето, условите за работа и задачите во домаќинството достапни на овој [линк](#)

- **Постери и налепници со броеви и насоки за пријавување на семејно насилство, треба да се дистрибуираат во пошти, јавни комунални претпријатија, продавници, аптеки, здравствени установи, ресторани, кафулиња и други деловни активности што редовно ги посетуваат луѓе.** Овие материјали треба да бидат видливо прикажани, вклучително и на семафорите, столбовите, автобуските постојки итн. со цел да се обезбедат информации за социјално ранливите семејства и граѓаните кои немаат пристап до медиуми и Интернет.
- **Информациите за пријавување, помош и поддршка за семејно насилство и насилство врз деца треба да бидат објавени од сите општини на локално ниво, а општините треба да имаат активна улога во обезбедувањето поддршка на жртвите.** Веб-банери со информации треба да бидат објавени на веб-страниците на општините и профилите на социјалните мрежи.
- **Релевантните министерства или институции да објавуваат неделна статистика за бројот на пријавени случаи на семејно насилство, раздвоени според градовите и родот на жртвите.** Информациите од извештаите за семејно насилство треба да се споделуваат на националните телевизии во ударно време, објавени на владини веб-страници, веб-страници и профили на социјалните мрежи на Министерството за внатрешни работи; Министерства за социјални работи, Министерство за здравство, Министерство за правда, Министерство за образование и сите општини (релевантни министерства и институции). Медиумите треба редовно да известуваат за состојбата на насилство врз жените во време на криза и во некризни услови.
- **Да се развијат апликации (за паметни телефони) кои можат да ги користат жртвите за да пријават насилство.** Сите земји треба да развиваат апликации за итно пријавување кога ќе се појави насилство. Имено, со кликување на копче жртвата треба да може да ја извести полицијата каде се наоѓа за да може да добие заштита. Апликациите можат да обезбедат информации за сите достапни услуги во земјата, контакт од организации кои обезбедуваат услуги за поддршка на жени жртви, како и општи информации за родово засновано насилство и неговите форми (позитивен пример од Црна Гора).

1.2 Мерки за превенција од насилство врз жени и семејно насилство и насилство врз деца

- **Релевантните министерства мораат да водат јавни кампањи и активности за подигање на свеста против семејно насилство и насилство врз деца, вклучително и деца сведоци на семејно насилство.** Ваквите јавни кампањи мора да се спроведуваат во текот на целата година тековно, не само на посебни датуми поврзани со правата на жените и родово-базирано насилство. Кампањите мора да бидат испланирани и спроведени во тесна соработка со ЖГО. Активностите за подигање на јавната свест мора да ги вклучуваат сите региони во земјата, што бара

учество на владите, министерствата и локалните општини. Кампањите треба да бидат дизајнирани на начин да обезбедат информации за сите ранливи групи кои се изложени на поголем ризик, како што се: жени со попреченост, жени од етнички малцинства, жени кои живеат во рурални области итн.

- **Специфични насоки во кампањите за подигање на свеста за граѓаните кои се свесни дека нечие здравје и живот се во опасност.** Граѓаните мора да бидат едуцирани и охрабрани да пријавуваат семејно насилство и насилство врз деца и да разберат дека понекогаш жртвите не можат да пријават насилство поради страв и несигурност поврзани со тешки последици врз нивните животи, страв од бездомништво итн.
- **Безбедносни совети и безбедносни упатства за жени и деца жртви на насилство.** Државните институции (Министерство за труд и социјална политика, Министерство за здравство и Министерство за внатрешни работи) во соработка со ЖГО треба да развијат унифициран документ со совети за безбедност и упатства како да се избегне или побегне кога ќе се случи насилен инцидент. Советите и упатствата треба да бидат практични и лесни за употреба, лесно разбирливи за да може секоја жена да разбере и да ги користи. Не се препорачува овие совети и упатства да бидат јавно споделени, затоа треба да се разгледаат други начини на дистрибуција (позитивен пример од Албанија).

1.3 Мерки за заштита на жените жртви насилство и семејно насилство и нивните деца

- **Националните и локалните институции мора да одвојат буџетски средства за воспоставување и одржливост на специјализирани услуги за жени жртви на родово-базирано насилство и семејно насилство и нивните деца.** Владите мора да имплементираат минимални стандарди за достапни специјализирани услуги за жртви на родово-базирано насилство и семејно насилство според Истанбулската конвенција, засновани на бројот на населението, бројот на достапни легла по засолништа и географската дисперзија во секој регион на земјата. Владите и локалните институции мораат да одвојат буџетски средства за специјализирани услуги за жртви на насилство врз жени и семејно насилство, да ги зголемат и удвојат каде што е потребно.
- **Донаторите треба да обезбедат итно финансирање на специјализирани услуги за поддршка на жени кои преживеале насилство со цел да им овозможат достапност на зголемениот број на жени и деца жртви.**
- **Итно обезбедување на специјализирани услуги за сместување како што се засолништа и кризните центри со посебна заштита и здравствен протокол за сместување.** Сите земји мора да бидат во можност да ги примат сите жени жртви на семејно насилство и нејзините деца кога таа бара помош, без оглед од кој дел на земјата доаѓа. Ова значи дека услугите за сместување мора да бидат достапни во секој дел од земјата. Бесплатни и непосредни тестови за КОВИД-19 за корисници на

засолништа мора да бидат осигурени. Додека се чекаат резултати од тестовите, државата мора да обезбеди привремено сместување за корисничките на засолништата.

- **Обезбедување на советување и поддршка преку психосоцијална поддршка на локално ниво.** Општините кои имаат советодавни центри треба да го зголемат капацитетот на персоналот, а оние што немаат такви центри треба да отворат советувашишта или да обезбедат средства за превоз до најблиското советувашиште во друг град;
- **Обезбедување бесплатна правна помош во согласност со законот на Бесплатна правна помош.** Националните и локалните институции мораат да обезбедат бесплатен, континуиран и безбеден пристап до правна помош и пристап до правни лекови за жени и девојчиња во ризик или подложени на семејно и сексуално насилство, малтретирање и злоупотреба во согласност со националните закони на Бесплатна правна помош за жени жртви на насилство и семејно насилство.
- **Интернет (онлајн) поддршка.** ЖГО треба да развијат и спроведат протоколи за безбедно и сигурно обезбедување на услуги за поддршка на Интернет (психолошко советување, советување за социјални права, правно советување) на жени кои преживеале насилство. Донаторите треба да им помагаат на ЖГО во обезбедувањето техничка опрема за безбедни мрежни платформи за обезбедување услуги (позитивен пример од Србија).

а) Министерствата треба да им обезбедат на професионалците во соодветните институции техничка опрема и упатства за корисникот, безбедни и сигурни мрежни платформи за да ги поддржат во организирање состаноци на безбедно растојание, планирање, спроведување и следење на активности во врска со пријавените случаи на насилство врз жените и семејно насилство. Таквата мерка ќе ги зголеми ресурсите на професионалците во институциите за да одговорат на зголемената побарувачка за обезбедување услуги, и ќе ги заштити во исто време.

б) Кога се користи Интернет (или кој било друг метод) за организирање состаноци на професионалци во институции, како и во граѓански организации во врска со случаи на насилство врз жени, професионалците мораат да ги штитат личните податоци на жените жртви на насилство и семејно насилство во согласност со релевантниот закон за заштита на личните податоци.

- **Националните институции да развиваат програми за спречување на синдромот на прегорување на стручни лица кои работат на насилство врз жени и семејно насилство, со фокус на прва линија - тимови за интервенција во криза, професионалци од засолништа и центри за кризи.** Програмата треба да вклучува поддршка за надзор за професионалци кои работат во државни институции и даватели на услуги на ГО.
- **Следење на квалитетот на специјализираните услуги за жени жртви на насилство и семејно насилство обезбедени од даватели на услуги од државни и недржавни служби.** Воспоставувањето на специјализирани услуги не е доволно,

без разлика дали се раководени од државни или недржавни даватели на услуги. Дадените услуги мора да бидат во согласност со минималните стандарди на Истанбулската конвенција и да бидат достапни и достапни за сите жени жртви на насилство и семејно насилство. Редовно и постојано следење на специјализираните услуги е потребно да се спроведува во текот на целата година, особено во посткризниот период, што ќе го следи квалитетот на обезбедувањето услуги. Жените жртви треба да имаат информации за тоа каде да пријават доколку услугите не работат, не ја пружиле потребната помош и поддршка или имале потешкотии во приемот на услугата. ЖГО треба да го водат процесот на следење (мониторинг) и редовно да известуваат за недостатоците во обезбедувањето поддршка.

- **Мобилни интервентни тимови во секој град во земјата.** Мобилен интервентен тим постои во градот Скопје, Р. Северна Македонија и истиот е достапен 24/7 за ранливи граѓани под социјални ризици, вклучително и жени жртви на насилство и жртви на семејно насилство. Овие тимови се определени од локалниот Центар за социјална работа и можат да дејствуваат по повик и да интервенираат на терен со полициска помош. Мобилниот интервентен тим во Скопје работи редовно во текот на целата година, без оглед на кризни или не-кризни услови. Националните и локалните институции мораат да воспостават мобилни интервентни тимови во секој град каде што постои Центар за социјална работа, тимовите мора да бидат достапни 24/7 и во добра координација со полицијата и здравствените институции. Извештаите за случаи на насилство врз жени и се семејно насилство и насилство врз деца можат да бидат упатени до тимот за мобилни интервенции (позитивен пример од Северна Македонија).

1.4 Услуги за реинтеграција и рехабилитација за жени жртви насилство и семејно насилство и нивните деца

- **Финансиска помош.** Националните и локалните институции мора да одвојат буџетски средства за поддршка на жените жртви на насилство во форма на финансиска помош. Жените жртви и нивните деца кои го напуштаат насилното окружување мора да бидат поддржани со директна парична помош, со достапни средства наменети специјално за жени и деца жртви на насилство, односно врз основа на дека се жртви на насилство, а не лица во социјален ризик (позитивен пример од Албанија).
- **Безбедно домување.** Националните и локалните институции мора да издвојат буџетски средства за помош и поддршка на жените жртви на насилство и семејно насилство во форма на безбедно и долготрајно домување, психосоцијална помош и поддршка и бесплатна правна помош. Услугите за реинтеграција кои нудат ваков вид поддршка мора да бидат воспоставени во секој град во земјата. Куќи за отворено или транзитно домување, станбени единици за жртви на семејно насилство и други можности за домување мора да бидат достапни покрај засолништата и кризните центри. Услугите за рехабилитација во форма на психосоцијално советување, економско зајакнување и бесплатна правна помош мора да бидат достапни заедно со можностите за домување, обезбедени од специјализирани даватели на услуги (позитивен пример од Северна Македонија).

- **Економско зајакнување.** Мерки за економско јакнење и вработување на жени жртви на насилство и семејно насилство. Некои влади имаат воспоставено програми или мерки за економско зајакнување на жените жртви на насилство и семејно насилство, но повеќето од овие мерки не се создадени според специфичните потреби на жртвите. Агенциите за вработување мора да создадат или прилагодат креирани програми и мерки за жените жртви на насилство и семејно насилство, имајќи ги предвид специфичните околности на жртвите. Ова значи дека жртвите мора да бидат третирани како едно родителски семејства и да ги имаат истите придобивки и права. Специфични мерки за вработување треба да бидат насочени кон работни места со само прва смена наутро, флексибилни часови од почетокот на смената до крајот на смената и слични критериуми.

2. Преглед на акциите и чекорите за заштита на жените и децата жртви на насилство и семејно насилство преземени од Владата и надлежните институции

Р. Северна Македонија

На 14.04.2020 година, Националната мрежа против насилство врз жените и семејно насилство доби одговор од Владата на Р. Северна Македонија во кој се вели дека испратеното барање е упатено на понатамошно разгледување и постапување до Министерството за труд и социјална политика, Министерството за внатрешни работи и Министерството за правда за целите за доставување на соодветен предлог со специфични мерки кои треба да бидат разгледани на следниот состанок на Главниот штаб за координација на кризата закажан за 15 април 2020 година.

На 29 април 2020 година, на покана од Министерството за труд и социјална политика, се одржа координативен состанок за да се разгледаат предложените мерки и да се договорат чекорите што треба да се преземат за да се обезбеди соодветна заштита на жените и децата кои се изложени под или под ризик од насилство. На координативниот состанок беше договорено овој вид состаноци да се одржуваат секој понеделник, среда и петок со цел да се известат за пропустите од регионалните канцеларии на МТСП и да се информираат граѓанските организации за чекорите што ги презема МТСП во согласност со поднесените барања .

Освен МТСП ниту едно друго министерство или институција не ја контактираше Националната мрежа во врска со поднесените барања и известувањето за примачот од Главниот штаб за координација на кризи. Во продолжение е краток преглед на чекорите преземени од релевантни министерства во врска со насилството врз жените и семејното насилство. (Деталниот преглед е достапен со линк во референците).

- МВР објави известување дека жртвите на криминални дела нема да бидат предмет на санкции доколку ги напуштат своите домови поради насилство во полициската станица. Нема специјално известување за отстранување на сторителите на семејно насилство од домовите.
- МТСП подготви информативни видеа и летоци за формите на насилство и постојните услуги за помош и поддршка од семејно насилство;
- Со поддршка на УНДП, 7 општини објавија броеви за пријавување на семејно насилство на нивните веб-портали и ФБ-профили;
- МТСП испрати известување до сите општини за итност во постапувањето со случаи на семејно насилство;

- Објавен е линк на на www.koronavirus.gov.mk што води до информации за постојните услуги за насилство врз жени и семејно насилство;
- МТСП информираше дека Центрите за згрижување (засолништа) жртви на семејно насилство редовно се дезинфицираат и сместувањето на жртвите се третира во согласност со Упатството за организирање карантин за КОВИД 19 донесено со одлука на Владата. Покрај тоа, од МТСП информираа дека не се пополнети просториите за сместување на жртвите, но доколку тоа се случи, ќе се обезбеди соодветно решение.
- Националната мрежа подготви посебен Протокол за здравствена заштита и безбедно домување на жртвите на семејно насилство во центрите за жртви на семејно насилство (засолништа) и други центри кои обезбедуваат услуги за домување во случај на здравствена криза или пандемија. Протоколот беше доставен до МТСП за понатамошно разгледување и усвојување.
- МТСП објави дека Центрите за социјална работа, на барање на родителот со кого не живеат децата, ќе направат измени во решенијата за гледање според мерките. МТСП апелираше до родителите да се договорат за видот на децата со родителот со кој не живеат, доколку е можно, без оглед на одлуката, и во согласност со полицискиот час и ограничувањата на движењето.
- МТСП обезбеди пакети со храна и хигиена за сите регистрирани жртви на семејно насилство, како и за сите самохрани родители во социјален ризик.
- МВР и МТСП објавија статистика за пријавени случаи на семејно насилство за првиот квартал на 2020 година. МТСП испрати информација до Националната мрежа за бројот на новорегистрирани жртви на семејно насилство поделена по месеци заклучно со 08 мај 2020 година. Оваа статистика не е јавно објавена.
- Освен МТСП, ниту едно друго надлежно министерство нема споделено информации за извештаи за насилство или пораки за охрабрување на жртвите.

Србија

Министерството за правда објави препораки во врска со работата на судовите и јавните обвинителства за време на вонредна состојба, вклучително и постапки во случаи на семејно насилство²⁰.

Министерството за внатрешни работи извести за статистиката во врска со помал број на пријави за насилство врз жени и семејно насилство примени за време на вонредна состојба и ги покани жените да пријават насилство.

²⁰ Повеќе информации на овој [линк](#)

Делегацијата на ЕУ во Србија најави донации од 100.000 евра на 14.000 најпогодени жени во Србија, што беше најдобро поздравено од АЖЦ. Она што го загрижува АЖЦ е фактот дека одлуката за тоа кој ќе ја добие финансиската помош му е доверена на Црвениот крст во Србија, кој нема, и не треба да има пристап до какви било податоци во врска со жените жртви на семејно насилство, самохраните мајки итн.

Црна Гора

Владата на Црна Гора започна кампања во соработка со Центарот за женски права (WRC) и неколку ЖГО - #Безбедна дома (Безбедна дома) упатувајќи ги жртвите на насилството до услугите за поддршка во ЖГО.

Директорот на полицијата, во согласност со препораките на WRC, нареди поинтензивно издавање на налог за полициско иселување, а Врховниот државен обвинител јавно побара зголемена свест за обвинителството во случаите со насилство врз жени и семејно насилство.

Министерството за внатрешни работи започна со Интернет апликација #Безбедна дома (Безбедна дома) наменета за брзо пријавување и упатување на преживевани од насилство.

Парламентарниот комитет за родова еднаквост организираше консултативно сослушување на министерот за економија, министерот за внатрешни работи и министерот за труд и социјална заштита, на тема „Родови аспекти на мерките преземени за време на пандемијата на вирусот COVID-19“²¹.

Косово

Откако започнаа мерките за изолација, Министерството за здравство ги ослободи жртвите на семејно насилство да бидат од полицискиот час, доколку тие бараат помош од насилство и злоупотреба во домот.

Судовите останаа отворени за процесирање на налози за заштита на жртви на семејно насилство.

Агенцијата за родова еднаквост работеше со Министерството за здравство и Министерството за внатрешни работи за воспоставување привремена засолништа за лица кои страдаат од насилство кои чекаат тестирање на КОВИД-19 или се инфицирани со вирусот.

²¹ Повеќе информации на овој [линк](#)

Un Women започна кампања за подигнување на свеста односно кампања на социјални медиуми, вклучувајќи и ТВ реклама, наречена „Пријави насилство, спаси животи!“ Заедно со истакнати членови на заедницата на ГО, Албин Курти (тогашен премиер) и Вјоса Османи (претседател на Собранието на Косово) исто така се изјаснија против семејното насилство. Оваа кампања ја обезбеди телефонската линија и застапникот на жртвите за жени кои се соочуваат со насилство.

Албанија

Како одговорен државен орган во врска со прашањата за родова еднаквост и семејно насилство, Министерството за здравство и социјална заштита испрати официјално писмо до Министерството за внатрешни работи и Албанската државна полиција, во кое бара нивна поддршка да се третираат многу внимателно, да се даде приоритет и да ги провери сите видови информации што полицијата ги слуша/ прима во врска со потенцијален инцидент со семејно насилство и да се олесни што е можно повеќе процесот на пријавување на инциденти со семејно насилство (преку СМС-пораки, известување на полициска веб-страница или страница на социјални медиуми, известување од соседи, граѓани, итн.)

- Министерството за здравство и социјална заштита испрати писмо до **сите локални координатори против семејно насилство во 61 општина** во земјата за да ги потсети на нивните клучни должности и одговорности во врска со третманот на случаи на семејно насилство со висок приоритет, особено сега, за време на пандемијата КОВИД-19 вонредна состојба.
- Министерството за здравство и социјална заштита **одобри „Протокол за функционирање на јавни и не-јавни станбени центри кои обезбедуваат услуги за домување за жртви/ преживевани од семејно насилство и за жртви/ преживевани од трговија со луѓе во ситуација со пандемија COVID-19“**²². Целта на овој протокол е да им помогне на давателите на услуги (засолништа) да функционираат што е можно поефикасно во согласност со ограничувањата заради превентивните мерки.
- Министерството за здравство и социјална заштита одобри **„Наредба за управување со случаи во кои се вклучени деца на кои им е потребна заштита за време на итен случај КОВИД-19“** (Налог на министерот за здравство и социјална заштита бр. 253 од 10 април 2020 година). Нормативниот акт на Советот на министри Бр. 9 од 25 март 2020 година [„За преземање на посебни мерки од областа на судската активност, за време на траењето на епидемијата предизвикана](#)

²² Повеќе информации на овој [линк](#)

[од КОВИД-19](#)“ предвиде суспендирање на роковите за поднесување тужби, жалби како и за извршување на какво било процесно дејствие во управна, граѓанска и кривична постапка, според одредбите на овој нормативен акт. Кога роковите започнуваат за време на периодот на изолација, тие се одложуваат до завршувањето на периодот за итни случаи на пандемијата КОВИД-19. Но, ова правило не се применува во случаи поврзани со семејно насилство, старателство над деца, права на деца и процес на посвојување, и во некои други граѓански и кривични случаи.

- **Во рамките на економските мерки преземени од Владата на Албанија** за поддршка на вработените лица во мали бизниси, како и невработени лица, или оние според шемата за економска помош, како што е предвидено во Одлуката бр. 254 на Советот на министри од 27 март 2020 година, **482 жртви на семејно насилство кои имаат издадено налог за заштита, ќе имаат корист од двојна исплата на економска помош (за три месеци, почнувајќи од 1 април), како резултат на Наредбата за заштита што ја имаат.** Двојната исплата ќе се примени и на луѓето во рамките на шемата за економска помош, вклучително и жени кои самостојно се грижат за семејствата, од кои има околу 6.000 кои имаат корист од економската помош.
- **ТВ-спот за клучните даватели на услуги** што треба да се повикаат во случај на семејно насилство, како и обврската на граѓаните да пријават случај на кој тие биле сведоци беше со поддршка на UN Women;
- **Беше наредено и затворање на образовни институции за да се спречи ширењето на КОВИД-19** (Налог на министерот за здравство и социјална заштита бр. 135 од 9 март 2020 година) проследено со низа наредби поврзани со мерки на претпазливост, кои периодично се ажурираат, врз основа на развојот на состојбата во земјата.
- Одлука на Советот на министри бр. 254 од 27 март 2020 година „За предвидување на постапките, документацијата и мерката финансиска помош за работници во мали бизниси со годишна добивка до 14 милиони ЛЕК, исплата на економска помош и исплата на невработени лица, за време на итни случаи КОВИД-19 “предвидува посебни мерки како што се: **(I) обезбедување финансиска помош за вработените/самовработените во висина на минималната плата, за прекинатиот период на деловни активности заради КОВИД- 19 ризик; (II) двојно плаќање за лица во рамките на шемата за економска помош; и (III) двојно плаќање за физички лица кои примаат исплата на невработеност.** Од овие одредби имаа корист сите оние кои се дел од овие категории, вклучително и жените, доколку се пријавиле до 10 март 2020 година. Постапките за добивање на овие бенефиции беа опишани и во оваа одлука²³.

²³ Повеќе информации на овој [линк](#)

- Специфичен [GIF за ризикот од зголемување на случаи на семејно насилство или распространетост во ситуацијата со итни случаи КОВИД-19](#) е подготвен од UN Women Albania и објавен во социјалните медиуми, како и заедничка порака од агенциите на ООН во врска со ризикот од семејно насилство во итен случај на КОВИД-19.
- Државните институции и локалната самоуправа, како и граѓанскиот сектор вложуваат напори да го зајакнат ефективниот локален мулти-секторски институционален одговор во случаите на семејно насилство во случаите веќе управувани за време на ситуацијата COVID-19. Преку UNDP е обезбедена поддршка на 15 општини за воспоставување и зајакнување на координирани механизми за упатување случаи на семејно насилство, се одвиваат забрзани локални напори за тоа како најдобро да се користат специјализираните услуги за поддршка обезбедени од државни и не-државни даватели на услуги за насилство врз жени и семејно насилство во оваа вонредна состојба. Општините споделуваат прилагодени стандардизирани информации за совети за безбедност на жртвите на насилство и семејно насилство при појава на инциденти на насилство и кои беа доставени до 55.000 лица. Практични и лесни сетови информации беа споделени од голем број на општини преку нивните социјални мрежи со цел да се зголеми опсегот до заедницата. **Пет други општини поддржани од проектот за планирање на локална самоуправа на USAID** се приклучија во иницијативата на стандардизирани информации и безбедносни совети за жртвите на насилство и семејно насилство преку нивните социјални мрежи кои опфатија околу 9,500 лица.
- **Безбедносните упатства за жежни жртви на насилство и семејно насилство додека престојуваат изолирани со насилници**, беа подготвени и објавени од UNDP Албанија на нивните социјални медиуми.
- Во врска со **статистиката на семејно насилство**, податоците од албанската државна полиција покажаа дека бројот на пријавени случаи и барањата за мерки за заштита според специфичниот член од Кривичниот законик поврзан со семејно насилство, или број на се пониски во споредба со истиот триместар од пред една година (2019).

Сите акти (како што се наредби, одлуки, прописи, итн.) Периодично се ажурираат и може да се најдат на веб-страницата на [Министерството за здравство и социјална заштита](#), соодветно во делот „[Нови мерки воведени за одговор против КОВИД-19](#)“.

Босна и Херцеговина

Судовите низ Босна и Херцеговина работеа под намалени капацитети, фокусирајќи се само на итни случаи поврзани со кршење на мерките наметнати од владата за состојбата со КОВИД-19. Случаите на насилство врз жени и семејно насилство не се сметаа за приоритетни и нема достапни информации дали судовите беа отворени за постапување при заштита на жртви од семејно насилство.

Центрите за социјална работа работеа во намалени капацитети и смени на должноста, без достапни информации за воведување специфични упатства за приоритет на случаи на семејно насилство.

Во април 2020 година, Министерството за човекови права и бегалци на Босна и Херцеговина го изработи документот со наслов „**Мерки за итни случаи и поддршка за најзагрозените категории на население во времето на пандемијата КОВИД-19**“, кој, меѓу другите ставки, се осврнува и на обезбедување поддршка и помош на жртвите на семејно насилство во безбедни куќи во БиХ. Во рамките на овој документ, Министерството предложи да се спроведе информативна кампања насочена кон информирање на стручната и пошироката јавност и особено на жртвите за достапните услуги за поддршка и начините за нивно добивање, со цел да се осигура дека безбедните куќи имаат доволно капацитети за соодветен одговор во случај на епидемија во јавното здравство, обезбедување дополнителни СОС-линии и персонал за СОС-линиите и обезбедување дополнително сместување, преку институции за социјална заштита, кои ќе имаат можност за изолација доколку е потребно. Овој дел од документот е развиен врз основа на консултациите на Агенцијата за родова еднаквост на БиХ со организациите кои обезбедуваат специјализирани услуги за помош и поддршка на жртвите на семејно насилство, вклучително и Фондацијата Обединети жени.

3. Активности на женските граѓански организации за заштита на жените и децата од семејно насилство за време на кризата COVID-19

Национална мрежа против насилство врз жените и семејно насилство, Северна Македонија

Националната мрежа подготви и испрати неколку документи до Владата, релевантните министерства и медиумите и започна да обезбедува телефонски и онлајн услуги за жените жртви на насилство и семејно насилство, родители и децата.

На 19 март 2020 година, Националната мрежа објави соопштение за јавноста на тема: **Зголемен ризик од семејно и интимно-партнерско насилство во период на вонредна состојба**²⁴. Ова соопштение ја предупреди јавноста и Владата за зголемените ризици од семејното насилство во конкретната ситуација и објави броеви за контакт од достапните услуги низ целата земја за пријавување на семејно насилство и добивање специјализирани услуги. Повеќе од 15 медиуми, локални и национални го споделија соопштението за печат на своите веб-страници и ФБ-профили.

Беа подготвени и споделени кратки совети за жртвите на семејно насилство за тоа како да се заштитат и како да избегаат доколку е потребно со сите организации со кои Мрежата соработува. Беше донесена одлука овој документ да не се споделува јавно најмногу поради можноста сторителите да ги прочитаат и да спречат бегството на жртвите.

Поради итноста на сосотојбата, на 09 април 2020 година беше испратено **Барање за изменување и дополнување на одлуката за забрана за движење на граѓаните на целата територија**²⁵ на земјата до Владата. Овој документ предвидуваше усвојување на две итни мерки, имено: исклучоци од санкционирање жени жртви и нивните деца да го напуштаат домот поради закана и директен ризик од насилство и кога се пријавува семејно насилство за време на полицискиот час, за насилникот да биде отстранет од испратен е дома и подлежат на соодветни санкции (притвор, издавање привремени заштитни мерки и сл.) со цел да се заштити жртвата од насилство во иднина во нејзиниот дом.

На 13 април 2020 година, беше испратено **Барање за донесување итни мерки за заштита на жени и деца од семејно насилство за време на вонредна состојба**²⁶ до Владата на Р. Северна Македонија. Документот содржи објаснување за моменталната состојба, факторите на ризик за зголемување на семејното насилство, факторите на ризик за

²⁴ Повеќе информации на овој [линк](#)

²⁵ Повеќе информации на овој [линк](#)

²⁶ Повеќе информации на овој [линк](#)

пријавување на насилството и список на предложени итни мерки за заштита на жените и децата жртви на семејно насилство.

Дополнително, Националната мрежа подготви **Протокол за здравствена заштита и безбедно домување на жртвите на семејно насилство во центрите за жртви на семејно насилство (засолништа) и други центри кои обезбедуваат услуги за домување во случај на здравствена криза или пандемија**, кој беше испратен до Министерството за труд и социјална политика на разгледување. МТСП ја препозна потребата за ваков документ и даде афирмативна поддршка за понатамошно усвојување. Сепак, Протоколот е сè уште во нацрт-верзија и не е усвоен.

На 18 мај 2020 година беше подготвен и објавен **Преглед на итни мерки и чекори за заштита на жените и децата жртви на семејно насилство преземени од Владата и надлежните институции**²⁷. Овој документ ги содржи предложените итни мерки и чекорите што ги преземаа надлежните институции за периодот 14.04.2020-15.05.2020 година, како и чекорите за следење што треба да се преземат.

Со цел да се обезбеди поддршка и помош на жените и децата жртви на семејно насилство, Националната мрежа воспостави 3 специјализирани услуги кои обезбедија телефонска и онлајн поддршка: советување и поддршка од социјален работник, советување и поддршка од психолог и советување и поддршка од правен советник. Овие услуги почнаа со работа во март 2020 година.

Во врска со информирањето на жртвите за достапните сервиси за поддршка, Националната мрежа редовно ги објавува на социјалните мрежи сите достапни броеви за пријавување насилство од центрите за социјална помош, полициските станици и граѓанските организации кои се даватели на услуги. Дополнително, Националната мрежа преку социјалните медиуми го промовира соопштението на МВР дека жртвите на семејно насилство можат да го напуштат домот во полицискиот час и оваа информација беше споделена повеќе од 200 споделувања. Понатаму, 15 општини објавија броеви за пријавување на семејно насилство на својата веб-страница и ФБ-профилите.

Дополнително, беше воспоставена **Национална линија за позитивно родителство**²⁸ во април 2020 година. Линијата им помага на родителите и старателите во нашата земја во исполнувањето на нивната родителска улога, а со тоа и за поддршка на правилен раст и развој на децата. Услугите ги обезбедуваат телефонски оператори секој ден, освен национални празници.

²⁷ Повеќе информации на овој [линк](#)

²⁸ Повеќе информации на овој [линк](#)

Автономен женски центар (АЖЦ), Србија

АЖЦ издаде **2 соопштениеја за јавност** за состојбата на жените кои преживеале насилство и проблемите со кои се соочуваат во рамките на вонредните мерки прогласени од владата.²⁹ Поканети од медиумите, активистите на АЖЦ **се појавија во бројните интервјуа за ТВ и весници**³⁰.

Развиена е база на податоци за бесплатни услуги за жени кои преживеале насилство и објавена на веб-страницата на АЖЦ³¹ и на страниците на социјалните мрежи. Базата на податоци на АЖЦ беше преземена 639 пати и објавена на веб-страниците на институциите³², и медиумите³³. Базата на податоци достигна над 2300 луѓе откако беше споделена на социјалните мрежи. Бројот на жени жртви на насилство беше зголемен.

АЖЦ побара од институциите да издадат насоки во врска со контактот на децата со родител со кој не живеат³⁴. Министерството за труд, вработување, ветерани и социјална политика објави упатства во врска со родителите кои навремено гледаат дете, утврдени со судската пресуда.³⁵

АЖЦ собра податоци за имплементација на Законот за спречување на семејно насилство од Министерството за внатрешни работи и од Републичкото јавно обвинителство за март 2020 година. *Податоците добиени од АЖЦ од Републичкото јавно обвинителство покажуваат дека* бројот на разгледани новопријавени случаи на домашно насилството на состаноците на Групите за координација и соработка е помало за 21,6% во споредба со февруари 2020 година и 18,4% во споредба со март минатата година. Бројот на одржани состаноци на Групите за координација и соработка исто така беше помал, 15,7% во споредба со февруари 2020 година и 16,8% во споредба со март 2019 година. Во исто време, 24,4% помалку индивидуални планови за заштита и поддршка беа создадени во март 2020 година во споредба со истиот месец минатата година. Шест основни јавни обвинителства во Србија не одржаа ниту еден состанок на Групите за координација и соработка во текот на месец март 2020 година (иако беше воведена вонредна состојба во втората половина на месецот), а други пет имаа само еден состанок (што е под законскиот минимум). Намалувањето двојно се зголеми во април 2020 година (кога вонредната состојба беше во сила за целиот месец, а полицискиот час траеше подолго од 48 часа): во споредба со април 2019 година, бројот на новите пријавени случаи

²⁹ Повеќе информации на [линк](#) и [линк](#)

³⁰ Повеќе информации на овој [линк](#)

³¹ Повеќе информации на овој [линк](#)

³² Повеќе информации на овој [линк](#)

³³ Повеќе информации на овој [линк](#)

³⁴ Повеќе информации на овој [линк](#)

³⁵ Повеќе информации на овој [линк](#)

се намалија за 62,6%, бројот на изработени индивидуализирани планови се намали за 66,2%, додека бројот на состаноци одржани од Групата за координација и соработка се намали за 42,2%.

АЖЦ беше поканет од Владино то координативно тело за родова еднаквост да известува пред претставниците на релевантните министерства за насилство врз жени во вонредна состојба. Автономниот женски центар апелираше до сите институции да постапуваат во согласност со Законот за спречување на семејно насилство, особено во врска со намалувањето на бројот на разгледани новопријавени случаи на семејно насилство и помал број на состаноци на Групите за координација и соработка. Министерството за правда реагираше брзо, обезбедувајќи технички можности на канцелариите на обвинителите да организираат онлајн состаноци на Групите за координација и соработка³⁶.

Во соработка со ЖГО од Западен Балкан, АЖЦ достави извештаи за различните заинтересирани страни, меѓу кои и донаторите, за состојбата во регионот во врска со насилство врз жени во времето на пандемијата. Дополнителни финансиски можности станаа достапни за ЖГО во регионот за поддршка на жените кои преживеале насилство во време на пандемија.

Косовска женска мрежа (KWN), Косово

KWN подготви и објави кампања на социјалните медиуми со безбедносни информации за жртвите на родово-базирано насилство.

Исто така, **KWN подготви препорака до владата на Косово за гледање на КОВИД-19 кризата преку родова перспектива.** Препораките најпрво ја опишаа состојбата на жените во Косово според сегашните мерки за карантин. Тој се осврна на непотребното оптоварување на грижата што ја ставаа жените во оваа криза, растот на семејното насилство и влијанието врз неформалната економија (која најмногу ја сочинуваат жени). Потоа се наведени конкретни препораки за различни министерства во рамките на националната влада, како и препораки за Европската унија. Исто така, препорача начини за институциите да работат заедно за време на КОВИД-19 со цел да ги услужат жртвите на родово насилство.

Во текот на пандемија, **KWN одржуваше контакт со засолништата за жртви на насилство** за да се осигура дека ги имаат потребните предмети за да останат оперативни и дезинфицирани.

³⁶ Повеќе информации на овој [линк](#)

KWN, исто така, **собираше податоци за моменталната состојба** (статистика за извештаи за DV од полицијата и наредби за заштита од судови) и ги истите ги ажурирање за да има точна статистика до крајот на карантинот.

Што е најважно, **KWN обезбеди многу потребна опрема за лична заштита** и други ресурси за засолништа и даватели на услуги.

Центар за женски права (WRC), Црна Гора

WRC ги интензивираше медиумските активности поврзани со заштитата на жртвите и работничките права на жените, кои беа особено погодени од пандемиската криза.³⁷ Изјавите во медиумите одекнуваа во јавните настапи на Врховниот државен обвинител и министер за внатрешни работи, кои побараа поефикасен одговор од нивните институции. Барањата за поефикасна обвинителска работа упатени до Врховниот државен обвинител резултираа со јасно упатство до сите државни обвинителства за ефикасно процесирање на случаи на насилство.

WRC беше дел од националната кампања #Безбједна дома, започната од Министерството за внатрешни работи, со цел да ги охрабри жртвите да пријават насилство и да побараат помош.³⁸ За оваа цел, воведовме дополнително С.О.С мобилна линија и го продолжи работното време.³⁹ WRC започна процедура за добивање бесплатен број во Телеком Црна Гора. Беа поддржани и владините напори за создавање на визуелни пораки и пораки во кампањата и преку обезбедување на дополнителен број на мобилен телефон за нашите контакти. Повеќе информации на:

<https://mina.news/crnagora/pokrenuta-kampanja-bezbjednadoma/>
<http://www.mup.gov.me/vijesti/223650/Bezbjedna-doma-da-bi-svaka-kuca-bila-dom.html>
<https://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Drustvo&clanak=740446&datum=2020-04-10>

Факт е дека останувањето на истиот простор со сторителот подолго време го зголемува ризикот од насилство, така што имаше зголемување на бројот на пријави до ЖГО. Националната СОС линија за помош имаше зголемување на бројот на повици за 23%, зошто WRC ги удвои интервенциите во април (103) во споредба со март 2020 година. Изолацијата ја намали можноста за социјална поддршка за жртвите на насилство, нивната отпорност на стрес предизвикан од насилство, особено кога станува збор за мали деца.

Оваа ситуација дефинитивно го отежна пријавувањето на насилството, особено ако знаеме дека насилниците ги контролираат жртвите и често им го одземаат мобилниот телефон за да ги спречат да повикуваат на помош. Покрај тоа, поради ограничувања на движењето, многу жртви веруваат дека мора да останат дома дури и во случај на итна состојба. Затоа,

³⁷ Повеќе информации на [линк](#), [линк](#) и [линк](#)

³⁸ Повеќе информации на [линк](#), [линк](#) и [линк](#)

³⁹ Повеќе информации на овој [линк](#)

во овој момент, улогата на полицијата е клучна, поради што беа испратени сет на итни препораки до директорот на полицијата и министерот за внатрешни работи, особено во врска со нивната обврска да издадат наредба за итно иселување. Оваа мерка беше клучна за заштита на жртвите и спречување на понатамошно насилство, и поради фактот што судовите работат во ограничен капацитет, постапувајќи само во итни случаи, во кои доминираат случаи за кршење на привремени мерки против КОВИД-19, но не и за семејно насилство, кое останува во втор план. Директорот на полицијата ја издаде директивата според препораката на WRC за наредбата за полициско иселување.

WRC испрати препораки за постапување на институциите во заштитата на жртвите од родово-базирано насилство за време на пандемијата КОВИД-19.

WRC достави извештај за состојбата во регионот во врска со насилство брз жените во времето на пандемијата, до различни заинтересирани страни, меѓу нив и донатори.

WRC учествуваше на Консултативната расправа на Министерот за економија, Министерот за внатрешни работи и Министерот за труд и социјална заштита, на тема „Родови аспекти на мерките преземени за време на пандемијата на вирусот COVID-19“⁴⁰. Сослушувањето се одржа во парламентот на Црна Гора и беше организирано од парламентарниот комитет за родова еднаквост. Претставничката на WRC покрена прашања поврзани со положбата на жените во контекст на пандемијата и сподели наоди за посебните тешкотии со кои се соочуваат преживеаните жени од насилство, неопходноста од финансиска поддршка и социјалните станови за оние кои се соочуваат со ризик од сиромаштија.

За време на карантинот, **WRC обезбеди пакети со храна и хигиена за 10 кориснички** кои се жртви на семејно насилство и самохрани мајки во социјален ризик.

WRC ги здружи силите со Црвениот крст, обезбедувајќи правно застапување за жртвите на насилство од маргинализираните групи со кои Црвениот крст стапи во контакт за време на дистрибуцијата на хуманитарна помош.

На 27 мај, WRC ја организираше средбата со заменик-министерот за труд и социјална заштита, г-дин Горан Кусевија, на која разговаравме за можностите за обезбедување финансиска поддршка и социјално домување на жени жртви на насилство. Идејата беше добро прифатена од претставникот на Министерството, но бевме советувани да започнеме таква иницијатива со главниот град.

⁴⁰ Повеќе информации на овој [линк](#)

Родова алијанса за развој (GADC), Мрежа за зајакнување на албанските жени (AWEN), Албанија:

Албанската мрежа за зајакнување на жените (AWEN), нејзините членки и **Центарот за родова алијанса за развој (GADC)** заеднички и/или како независни организации организираа многу активности и процеси за следење за време на затворањето, заради пандемијата од КОВИД-19.

Организациите-членки на AWEN забележаа многу значително зголемување на бројот на случаи кои побарале помош за време на периодот на карантин, во споредба со јануари и февруари 2020 година или истиот период од 2019 година. Барањата за помош се главно поврзани со чекорите што можат да се преземат ако насилството се повтори или зголеми за време на изолацијата, потврда на Наредбата за непосредна заштита (краткорочно) и издавање на Налог за заштита (долгорочно), продолжување на налогот за заштита, поништување на случаи на насилство, потреба од психолошка поддршка и советување за тоа како да се одржи насилната ситуација под контрола, советување поврзано со влошено ментално здравје поради изолација и страв од епизоди на насилство итн.

Според AWEN, процентот на пријави во полиција не ја одразува реалната состојба на семејно насилство во земјата за време на карантинот, бидејќи многу жртви на насилство не побарале помош од разни причини, како што се: недостаток на пристап до информации заради изолација; жртвата и насилникот живеат во ист стан, а насилникот внимателно ги следел нејзините движења; ограничувања на движењето на граѓаните воопшто и страв од административни и казни санкции; недостаток на алтернативно засолниште итн. И покрај изолацијата како резултат на пандемијата КОВИД-19, организациите членки на AWEN (10 организации кои работат главно во 8 региони на земјата (Тирана, Скадар, Елбасан, Валона, Драч, Саранда, Поградец, Пешкопи), некои од нив со национално покривање на услуги за жртви на насилство и трговија со луѓе, ја продолжија својата активност и обезбедување услуги за жртвите на семејно насилство и жртвите/ потенцијалните жртви на трговија со луѓе и нивните деца. Во овој период, организациите ги направија достапни за јавноста контакт-броевите на специјалисти (психолози, адвокати, социјален работник) кои ги обезбедуваат услуги телефонски во текот на работното време и деновите во недела, некои од нив во текот на 24 часа/ 7 дена. Покрај психолошко и правно советување на далечина (телефонско или онлајн), застапување во судовите за издавање на налози за заштита, како и психолошка поддршка во полициски станици за жртви на насилство и сл. континуирано се упатуваа до релевантните локални административни единици, додека на многу жени жртви на семејно насилство кои се соочуваат со економски

тешкотии им се помага со пакети со храна. Подолу се споменати најважните активности и организации кои дејствуваат против насилство врз жените и семејно насилство:

AWEN достави препораки до **Министерството за здравство и социјална заштита за итно подготвување на Протокол за итни случаи, за засолништата за жртви на насилство.**

GDAC ја следеше активноста на Координиран одговор на заедниците против насилството врз жени и семејно насилство за време на КОВИД-19, во 11 општини. Извештаите се на албански јазик на следниот линк. Вклучен е и збир на препораки и ќе биде доставен до Владата на Албанија и албанскиот парламент. Наодите на GADC се следниве:

- Координираниот одговор на заедницата и механизмите за упатување на локално ниво се однесуваат на мал број случаи на семејно насилство, во споредба со извештаите во граѓанските организации и полициските станици. Нивниот одговор повеќе не е координиран од сите членови Механизми за упатување, бидејќи повеќето од нив не учествуваат и не даваат приоритет на семејното насилство во нивната работа.
- Локалниот координатор или вработен за родова еднаквост на ниво на општина е преоптоварен со други работни места во општината, ова покажува многу ниско ниво на информираност на градоначалниците за прашања поврзани со насилство врз жени и семејно насилство.
- Општините продолжуваат да не инвестираат во кампањи за информирање и материјали против насилство врз жени и семејно насилство, со што не ги следат нивните законски обврски што произлегуваат од Законот за мерки и семејно насилство и Националната стратегија против семејно насилство и неговиот акционен план (2016 - 2020). Сè останува во рацете на донаторите или невладините организации.
- Честите смени на локалните координатори или вработените за родова еднаквост создаваат празнини со месеци во координираната организација за одговор на насилство и постапување со случаи. Овие вработени, дури и кога ќе започнат со работа, остануваат да чекаат со месеци за да ја добијат соодветната обука.

Националната советодавна линија за жени и девојчиња доби тројно поголем број на телефонски повици во споредба со пред една година 395 телефонски повици за март 2020 година и 726 телефонски повици за време на 2000 повици за периодот април - јуни 2020 година.

Здружението „Жени, мир и безбедност“ продолжи да обезбедува услуги на жртви на семејно насилство, во општина Драч, засновано на проектот Социјален центар за жени и девојки поддржан од AWE/SIDA. За време на пандемијата КОВИД-19 (9 март - 30 април),

организацијата имаше 20 објави за подигање на свеста на социјалната мрежа Фејсбук. Според извештаите на оваа организација, бројот на жени кои пријавуваат семејно насилство пораснал за време на КОВИД -19. **Беа издадени 9 наредби за заштита во рок од еден ден во областа Драч⁴¹.**

„Форум на жени Елбасан“ дејствува во општина Елбасан. **Во период од 4 месеци јануари-јуни 2020г., оваа организација доби 442 повици за поддршка на случаи на жени и девојчиња на кои им е потребна помош во врска со насилство.**

Националниот центар за третман на жртви на семејно насилство смести нови жители во близина на Центарот за време на пандемијата КОВИД-19, каде што тие ги добија релевантните услуги. Во март, беше сместен 1 нов случај (1 жена без деца), упатен од полициската станица Камза. Во април, беа сместени 2 нови случаи (1 малолетно девојче без придружба, жртва на сексуално насилство, упатено од Центарот Лилиум - Центар за управување со кризи за случаи на сексуално насилство⁴² и 1 жена од Косово упатена од полициската станица Камза).

Здружението „Јас жена Поградец“, работи во општина Поградец, Источна Албанија. **За време на периодот на пандемија од идентификувани 17 нови случаи**, ова здружение обезбеди психолошка поддршка за 9 од жртвите на семејно насилство. Некои случаи се упатени на мрежата AWEN и други организации по потреба. Едниот случај беше упатен до мрежата на Женската косовска мрежа откако пријавувањето дошло од Косово, а другите случаи беа дискутирани со локалните координатори против семејно насилство во општината и/или раководителите на административните единици за да ги поддржат со економска помош. За периодот март-април 2020 година, здружението обезбедило психолошки и правни совети по телефон и социјални мрежи и платформата What's up. **Оваа организација спроведе вкупно 138 советодавни сесии за периодот јануари - јуни 2020 година за повеќе од 100 лица, од кои 89 жени.**

Здружението „Јона“ работи во општина Саранда, Јужна Албанија. Во март и април, организацијата примила 29 телефонски повици, повици од жени / девојки кои под влијание на стравот од карантин со сторителот, побарале помош и им било понудено психолошко советување и им помагале на 17 девојки и жени преку пакет услуги. Исто така, економските потреби наведени во овие повици, за храна или друга помош, ги пренесе организацијата во близина на општината Саранда.

Центарот „Жена за жена“, работи во Скадар, Северна Албанија. **Од јануари 2020 година, организацијата „Жена за жена“ примила вкупно 210 повици.** Сите клучни зборови биле

⁴¹ Повеќе информации на овој [линк](#)

⁴² Повеќе информации на овој [линк](#)

семејно насилство. Според потребата презентирана од повикувачите, организацијата **обезбедила психосоцијално советување за 236 случаи и правно советување за 66 случаи.**

Центарот „Ватра“ работи во областа Валона, за сите оние девојки и жени кои бараат советување и помош во заедницата, Центарот „Ватра“ лоциран во Валона ги објави јавно достапните броеви за контакт на своите специјалисти (психолог, адвокат, социјален работник) кои имаат обезбедено релевантни услуги по телефон 24 часа на ден. Почнувајќи од 11 март, 55 жени и девојчиња жртви на семејно насилство се јавија во телефонскиот број на контакт за правна клиника „Ватра“ за да побараат помош и да ги зголемат своите проблеми. Главно, причините за овие телефонски повици беа следниве:

- Да побара финансиска помош, како последица на состојбата со карантин;
- Да побараат информации во врска со нивното казнено дело (случаи за кои им е дадена правна помош пред периодот на карантин);
- Да пријавува насилство;

За 62 девојки и жени, жртви на семејно насилство, специјалистите на Ватра обезбедија директна поддршка, како што се:

- Застапување пред суд и стекнување наредби за заштита;
- Психолошка поддршка во полициската станица за жртви на насилство;
- Правен совет по телефон;
- Психолошко советување преку телефон;
- **45 корисници (66 членови на нивните семејства, вклучувајќи 37 деца)**, во текот на април, жртви на семејно насилство кои се соочуваат со економски тешкотии беа поддржани со пакети со храна и хигиенско-санитарни средства за жени.

Со цел да не ескалира изолацијата во семејството, советниците за насилни мажи продолжија да обезбедуваат советодавни услуги за насилни мажи и момчиња. Од 11 март, **10 момчиња и мажи сторители биле поддржани од психо-социјално советување преку телефон.** Услугата е насочена кон управување со агесијата, зајакнување на самоконтролата, подобрување на односите во семејството, итн. **22 случаи побарале економска помош од Центарот „Ватра“.** Откако ги проценија нивните потреби, тие беа упатени за поддршка до Дирекцијата за социјални услуги во општина Валона. Во однос на оние случаи кои претставуваа итни потреби, тие беа упатени до соодветните институции.

Генерално, според **податоците собрани од AWEN, 534 случаи на семејно насилство и трговија со луѓе се поддржани од девет организации-членки на AWEN,** преку обезбедување стотици сесии за психолошко и правно советување и/ или конкретни правни советување. Најголем пораст на барањата за помош и поддршка е забележан во регионот на Дибра (125%) Елбасан (100%), Скадар (76%), областа Поградец (58%) и Драч (50%).

Фондација Обединети Жени (FUW), Босна и Херцеговина

Фондацијата Обединети жени (FUW) подготви и испрати неколку документи до владините институции, релевантните министерства и медиумите и продолжи со обезбедување на правно и психосоцијално советување преку Интернет, СОС-линија за помош и помош на Безбедна куќа за жени и деца изложени на родово засновано насилство и семејно насилство. Овие активности беа спроведени независно и во координација со други граѓански организации преку мрежи.

На 23 март, 2020 година, **FUW подготви соопштение за јавност** и повика на системски мерки за време на пандемијата КОВИД-19 да вклучи достапност на помош и заштита на жените жртви на насилство.⁴³

На 30 март 2020 година, во координација со Фондацијата Лара од Бјелина и Здружението на граѓани Будучност од Модрица, **FUW подготви и испрати Барање за упатства за работа на безбедни куќи во кризна состојба до Министерството за семејство, млади и спорт на Република Српска**⁴⁴.

На 4 април 2020 година, FUW и партнерските организации кои управуваат со безбедни куќи во Република Српска, добија Упатство за работа на безбедни куќи во вонредна состојба во Република Српска од Министерството за семејство, млади и спорт на Република Српска, со насоки да продолжи изолацијата на сегашните корисници во безбедните куќи и целосно намалување на контактите со лица надвор од безбедните куќи, како и да се усогласат со општите мерки што се спроведуваат со штабот за итни случаи;

На 15 април, 2020 година, **FUW побара од Министерството за семејство, млади и спорт на Република Српска да размисли за итна финансиска поддршка на жените жртви на насилство** и да ги вклучи како категорија при одредување на приоритетни категории за мерки за санирање штети предизвикани од КОВИД-19, и не доби одговор.

На 26 март 2020 година, FUW придонесе за **Барање за информации за мерките преземени за помош на маргинализираните социјални групи**, испратени од мрежата на жени на Босна и Херцеговина до Фадил Новалиќ⁴⁵, премиер на Федерацијата на Босна и Херцеговина и Радован Висковиќ⁴⁶, премиер Министерот на Република Српска, Премиерот на Република Српска одговори дека полот не е приоритет во земјата во моментот.

⁴³ Повеќе информации на овој [линк](#)

⁴⁴ Повеќе информации на овој [линк](#)

⁴⁵ Повеќе информации на овој [линк](#)

⁴⁶ Повеќе информации на овој [линк](#)

На крајот на март 2020 година, **FUW** подготви и испрати **Барања за информации за бројот на пријавени случаи на семејно насилство до Министерството за внатрешни работи, Окружното јавно обвинителство на Бања Лука и Центарот за социјална работа во регионот на Бања Лука**. Тие одговорија со информација дека не е забележано зголемување на случаи на семејно насилство во непосредниот период по епидемијата на КОВИД-19.

За време на периодот март - мај 2020 година, FUW беше ангажирана во собирање средства за реакција при итни случаи за да им помогне на најранливите категории жени во регионот на Бања Лука за време на кризата КОВИД-19 преку покривање на изнајмување, лекови, храна и други основни трошоци за живот. Во мај 2020 година, FUW доби придонес од Фондот за отворено општество Босна и Херцеговина, во износ од 40.000 долари, што овозможи итна помош и поддршка на најмаргинализираните и ранливи категории жени, вклучително и жртви на насилство во широк регион на Бања Лука и помош за време на непосредниот период по олабавување на мерките од страна на владата.